

מכותל הישיבה

עלון תורני חודשי מבית מדרשם של תלמידי ישיבת הכותל

פרשת חיי שרה

גליון 4 | כה' במרחשוון התשע"ו

כניסת שבת: 17.49

יציאת שבת: 19:01

19 תשרי

גשמים ותורה – הזרמת חיים לעולם

ר' נתנאל פרידמן

זמני התפילות
והשיעורים בישיבה:

מנחה: 18:05

קבלת שבת

בא"ה הישיבה

שיעור הרב הדרי': 7:15

סעודת: 8:00

הפלות שבת

ראש הישיבה

מנחה: 13:05

שיעור: 16.45

ערבית: 19:01

מזל טוב:

לחני לרגל אירוסיו.

אתאבות, הארות
ליחת מאמרי:

Mikotel_hayeshiva@gmail.com

א. מצרכי: זיל ארזי

התחלנו עתה סבב חדש וחזרה חדשה על התורה. נראה הדבר שאין זמן מתאים יותר להתחיל את התורה מחדש, קומה על גבי קומתה של השנה הקודמת, מאשר תחילת זמן חורף שנמצאים אנו בפתחו-בעיצומו. זהו זמן טוב להתבונן מחדש ביסודות החשובים כ"כ שמאירים לנו מתוך פרשיות התורה.

"בראשית ברא אלוקים" - ודרשו חז"ל שבמילים אלו של התורה טמונה- הכוונה, התכלית והמטרה שלשמה נברא העולם. בראשית - בשביל "ראשית" אלו ישראל שנאמר עליהם "ראשית תבואתו", ובשביל התורה שנאמר עליה "ראשית דרכו". תפקידם של ישראל בבריאה הוא להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש". הקב"ה ברא את עולמו ורצה שיהיו לו שותפים כביכול במעשה בראשית ובהנהגת העולם. תפקיד האדם בבריאה להראות שרש"ע פועל ומשגיח בעולמו ורוצה בו, שיש קשר בין רש"ע ובין העולם.

יסוד זה מופיע שוב בהמשך הפרשה- הקב"ה בורא את עולמו, על כל חלקי הבריאה השונים עפ"י הסדר, דומם בתחילה ולאחר מכן צומח וחי מלבד האדם, וכל גלגל החיים הזה לא מתחיל לפעול, החיים בעולם נשארים קפואים - "וכל שיש השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר וגוי קדוש". הקב"ה ברא את עולמו ואין לעבד את האדמה". רש"י על הפסוק "כי לא המטיר" - ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים".

הקב"ה חיכה לאדם שיבוא ויסתכל בעולם איך אפשר להועיל וליצור ולהיות שותף עם הקב"ה במעשה בראשית. רק לאחר שאדם התבונן בעולם וראה שהעולם צריך לגשמים, כי העולם בלא הגשם לא יכול לחיות, ו"עשב השדה טרם יצמח", רק אז, מתוך ההתבוננות שמגמתה ליצור, לפעול, ולהועיל התפלל האדם וירדו גשמים. בתפילתו ובהשתדלותו נעשה האדם שותף לקב"ה. הקב"ה חיכה לאדם בעת נתינת זרם החיים לעולם כי רצה הקב"ה בעולם אדם פועל, אדם שעושה, אדם קשוב ואכפתי לבריאה, אדם ש"פועל עם אל", ולא שידוע רק להיות "מקבל" מידי הטובות של רש"ע. הקב"ה חיכה עם נתינת הגשם כדי שהאדם יוציא לפועל את ייעודו בכך שהוא שותף לקב"ה.

בהתרגלות למבט כזה, מבט של רצון לפעול ולעשות, מתחדדים החושים של האדם והוא "מכיר בטובתו של גשמים". אדם שהוא רק מקבל, בלא ראיית החיסרון שקודם לנתינה, בלא מאמץ בעשייה ובלא שותפות ונשיאה בעול, אינו מבחין בטובה, אינו מכיר בטובתו של הנתינה אלא רואה את הדברים כמובנים מאליהם.

בסיום פרשת בראשית אנו רואים מה קורה לעולם כשתכלית הבריאה לא מתממשת. במקום שיהיה מבט שמסתכל על הבריאה, על האחר, על מנת להועיל, לתרום ולהיות שותף, מבט האנושות מופנה אל הצד הפרטי, האגואיסטי, הנהנתני, "ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו". "ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס" - שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. המבט שכעת מופנה אל הנהנתנות, ששם את האדם במרכז, שחושב שהכל מגיע לו אפילו על חשבון האחר, הוא המבט שמביא לחורבנו של העולם. הקב"ה רוצה למחות את האדם "ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה" - ומיהו האדם? מה הוא כולל? "מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם", "הכל נברא בשביל אדם, וכיון שהוא כלה מה צורך באלו" (רש"י).

אנו עומדים בפתחו של זמן חורף, זמן של גשמים, של נתינת חיים לעולם, שאין העולם יכול להתקיים בלא גשמים, זמן של תורה. אור החיים הק' מסביר את הפסוק "יערוך כמטר לקחי" (דברים לב,ב) שיש קשר בין נתינת הגשמים ובין לימוד התורה. אם יש תורה - יהיו גשמים. אם אין גשמים - סימן שאין תורה.

מתפללים אנו בתחילתו של זמן חורף שנזכה ללימוד תורה, מתוך מבט של חשיבות לימוד התורה, של ערכו, מתוך רצון לפעול עם אל, מתוך ההבנה שלימוד התורה הוא הנותן חיים לעולם והוא השותפות שלנו עם הקב"ה במעשה בראשית.

התורה להדגיש את נושא הדיבור, כרוצים לומר שזה חלק עיקרי באדם בכלל וביהדות בפרט.

ישנו סיפור אמיתי ומפחיד שמלמד אותנו עד כמה חשוב לשמור על הלשון בבחינת "חיים ומוות ביד הלשון". הסיפור מובא באגרות משה בהקדמה בשמו של הרב עצמו: "בתחילת חורף תרפ"ב חלה אחד מבעלי הבתים ונפל למשכב במין חולי מחר ולשונו התנפחה בפיו. כאשר תקיף ליה עלמא ורבינו בא לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לרבינו את סיבת חליו. לדבריו שבוע קודם לכן בשבת פרשת וירא הקשה כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יצא מצאצאיהן, אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהן, ודיבר עליהן בדרך ביזיון. בלילה הופיעו בחלומם שתי נשים זקנות מאד שראשן ופניהן מכוסים ואמרו שהן בנות לוט. הן הוסיפו ואמרו לו ששמעו את טענתו, ובאו מעולם האמת לענות לו. הן טענו שהיו יכולות לומר שמאחר שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסדום, לא היו תולים בהם מעשה זנות, והיו יכולות לייחס לעצמן כל מעשה נס. כך שהיו יכולות לומר שנתעברו מן השכינה כביכול, ולייסד דת חדשה כנצרות. והן קראו לבניהן עמון ומואב להודיע שכאשר אשה מתעברת, יש לוולד תמיד אב בשר ודם. בזכות זה זכו ויצא מהן המשיח האמיתי. עוד אמרו שהוא חטא גדול כאשר דיבר עליהן בדרך ביזיון... הוא ייענש מדה כנגד מדה כמרגלים ותשתררב לשונו ותתנפח בחולי משונה וכך ימות. כשסיים האיש לספר את סיפורו, היסב את פניו אל הקיר ונפטר לעולמו".

"חיים ומוות ביד הלשון" כפשוטו ממש. שנזכה להיות טהורי שפתיים.

ספר בראשית בכללו פותח בפרשיות שמודגשות בהם ענייני הדיבור והפה, במספר מקומות חלקם מפורשים יותר וחלקם פחות.

בבראשית: מפורש ממש- "ויאמר אלוקים" ו"יקרא אלוקים" המופיעים בחלק גדול מהפרשה, וכן ידוע ש"בעשרה מאמרות נברא העולם", "ויקרא האדם שמות לכל הבהמה..."

בנח: "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה". כמו שהגמרא בפסחים (גא), אומרת "דאמר רבי יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו" [במקום לכתוב "הטמאה" כתב "אשר איננה טהורה"].

בלך לך: "ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם", "לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה", וכן בעניין ברית המילה שבסוף הפרשה יש לו קשר לדיבור האדם: כידוע שפרצופו של אדם זה צורת המנורה- 2 אחיניים 2 עיניים 2 נחיריים כנגד 6 קני המנורה והקנה האמצעי כנגד ברית קודש וכנגד הפה שבאדם.

בוירא: אצל אברהם שאמר מעט ועשה הרבה - "יקח נא מעט מים", כנגד המעשה עצמו "ואל הבקר רץ אברהם".

בפרשתנו חיי שרה: ההפך מהפרשה קודמת- עפרון אומר הרבה ועושה מעט: "השדה נתתי לך" כנגד המעשה עצמו "ארבע מאות שקל כסף"

כמובן שאפשר להוסיף עוד המון מקורות אבל אפילו מהמקורות הדלים שהבאנו רואים שחשוב לתורה ולרבותינו דווקא בתחילת

עוף בחלב - מדאורייתא או מדרבנן?

ר' זיו ארזי

מהי דעת **הרא"ש** בעצמו? לכאורה לא ברור כיוון - שהביא רק את דעת הרי"ף, וכן מדויק בלשון הב"י 'ופוסק רבינו (הטור) כר"ע דאמר חיה ועוף אינם מה"ת, וכ"כ הרא"ש שהוא דעת הרי"ף'. וגם הרי"ף לא השמיענו יותר מלבד שר"ע מפרש את ת"ק והיינו שחיה ועוף אינם מן התורה, ולא ביאר אם באכילה או בבישול והנאה, ואדרבא 'אין מקרא יוצא מידי פשוטו' ואם ת"ק דיבר על בישול והנאה ור"ע מפרש דבריו על כרחנו דקאי על אותם המקרים. ועוד **דבפסקי הרא"ש** משמע טפי דקאי דווקא על בישול והנאה (!), ח"ל: 'בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה או אפי' בנסיובי דחלבא **אסור לבשל ואסור בהנאה** אבל בטמאה לא דאין בשר בחלב נוהג בטמאה, ובחיה ועוף אינו נוהג מן התורה, וכן המבשל במי חלב...וכו' ' מלפניו ומאחריו הנושא הוא בישול (והנאה), ולא היה לו להשמיט דמדובר באכילה אם באמת הכי ס"ל, ובפרט דהם פסקים הלכה למעשה. ותו, גם **הש"ך** (סק"ב) כאשר מנה את הסוברים שעוף אסור מדרבנן באכילה ומותר בהנאה לא מנה את הרי"ף והרא"ש².

אלא שהב"י הביא את **הרא"ש** והרי"ף בחדא מחתא עם הרמב"ם ונראה דס"ל שכולם הם באותה שיטה, ואיני יודע ליישב דבריו, וכפי שיבואר להלן.

שיטת הרמב"ם - מה מקורו של הרמב"ם לכך שחיה ועוף בחלב מותרים בבישול והנאה, ורק באכילה אסורים מדרבנן? בפשטות,

¹משנה קיגא: בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אסור לבשל ואסור בהנאה. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה, מותר לבשל ומותר בהנאה. רבי עקיבא אומר, חיה ועוף אינם מן התורה, שפאמר, לא תבשל גדי בחלב אמו, שלש פעמים, פרט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה. רבי יוסי הגלילי אומר, נאמר: לא תאכלו כל נבלה, ונאמר: לא תבשל גדי בחלב אמו. את שפאסור משום נבלה, אסור לבשל בחלב. עוף, שפאסור משום נבלה, יכול יהא אסור לבשל בחלב, תלמוד לומר בחלב אמו, יצא עוף, שפאין לו חלב אם:

שיטת התוס' (קיגא ד"ה 'בשר') סוברים שדעת רבנן ברישא של המשנה היא שעוף אסור מדאורייתא, וכן דעת **הרשב"א**, **הר"ן** (בתחילת הפרק) ועוד ראשונים, **ט"ז** (סק"ה). ומתוס' משמע שכן נפסק להלכה. **ותרה"ד** כתב שקשה להקל נגדם ולכן **המהרש"ל** ו**הב"ח** פסקו להחמיר שבשר חיה ועוף בחלב אסור מדאורייתא.

שיטת הרא"ש - מביא את הרי"ף שהעתיק רק את ת"ק ור"ע ומסביר שהרי"ף ס"ל דלא פליגי ת"ק ור"ע, דאל"כ היה צריך לפסוק כר"ע כיוון שהלכה כר"ע מחבירו (וא"כ היה צריך להביא את כל המח', גם של ר"י הגלילי), ולכן יוצא שגם ת"ק סובר שחיה ועוף הם מדרבנן.

¹ וידע הקורא הנאמן, כי כאשר הוא מוצא מאמר שלי כתוב בעלון אין זה אלא מפני שאמור היהיר להיות מאמר של כותב אחר, ומסיבות שונות, בד"כ אונס (בכמקרה הפעם), לא זכינו להעלותו עלי דפוס. כלל זה נכון גם לעלוני הקודמים שהיו.

² מ'באר הגולה' אות ה' אין לדייק, דאפשר דרק מביא מקורות לכך שעוף אסור מדרבנן (ואיננו עוסק בשאלה האם בבישול או באכילה), וכמו שלדוג' כתוב שם בסוגריים 'רש"י על החומש וברטנורה' והם רק מביאים את ר"ע שעוף מדרבנן (לא פתחתי בפנים את כל המקורות).

הרמב"ם פסק כדעת ר"ע, וכן כתב בפיהמ"ש שהלכה כר"ק, וכן באר המ"מ.

ברם יש לשאול, שהרי מפשט לשון המשנה משמע שר"ע פליג על ת"ק, והיינו דפליג **בבישול והנאה**, ועל פי הגמ' בקטזא, יוצא **שאוסר מדרבנן בחיה ועוף בבישול והנאה**. (וחברותי חני שטראוס שליט"א רצה להביא סיוע מהלשון ר"ע אומר, ולא אמר ר"ע), וכן מובא להדיא בלשונו של ר' יוסי הגלילי החולק על ר"ע "את שאסור משום נבלה אסור **לבשל** בחלב, עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור **לבשל** בחלב...". ואח"כ ב"ה מצאתי שכיוונתי לקושיית **הגר"א** (סק"ו), שהקשה על הבנת המ"מ ברמב"ם³. ואע"ג דאפשר לומר שכבר תי' המ"מ את המשנה בדף קגב, 'כל הבשר אסור **לבשל** בחלב' שמדובר באכילה⁴, וא"כ ה"נ ניתן לתרץ דלבשל היינו לאכול, **וכן נמי משמע מהסיפור בגמ' קטזא**, שבמקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלים עוף בחלב משמע שנחלקו באכילה דווקא. מ"מ לענ"ד קשה יותר לתרץ כן במשנה אצלנו, מפני שכתוב בישול והנאה, ואין אתה יכול לדחוק ולהחליף בישול באכילה ולומר דלישנא דקרא נקיט, דאכתי נשאר איסור הנאה.

אלא לענ"ד ע"כ צריך לומר שר"ע כלל לא התייחס לת"ק ולא נחלק אלא עם ר"י הגלילי, והם לא נחלקו אלא **באכילה**, ומ"ש ריה"ג 'לבשל' לישנא דקרא נקיט, ועל כרחנו לומר כן דאלה"כ מדוע לא הזכיר גם איסור הנאה וכפי שמובא בדברי ת"ק.

לגבי הנידון שלנו, האם אפשר להקל בפחות משש שעות נחלקו בזה האחרונים:

יוצא לסיכום עד כה: אם מפרשים שר"ע לא חולק על ת"ק אלא מפרש דבריו, ע"כ צריך לומר שר"ע דיבר בבישול והנאה כדברי ת"ק. ואם רוצים לומר שר"ע דיבר על אכילה צריכים אנו לומר שת"ק היא דעה נפרדת, ור"ע לא נחלק אלא עם ריה"ג. ולכן אי אתה יכול לומר שהרמב"ם שפוסק שר"ע אסר אכילה מדרבנן הוא כדעת הרא"ש, משום שהרא"ש ס"ל שר"ע מפרש דברי ת"ק.

שיטת רש"י – (ד"ה – 'מותר לבשל') – מה המקור של ת"ק להיתר בשר טמאה? בפשטות היה ניתן לומר מדרשתו של ר"ע 'גדי פרט.. לבהמה טמאה'. אך רש"י לא כתב כך, אלא כתב 'כדיליף בגמרא' (והיינו משמואל), ומכך שלא הביא את המקור מר"ע, מוכח דס"ל דת"ק ור"ע חולקים, ודלא **כרא"ש**. ופירוש זה אינו **כחת"ס** (בחידושים) שרצה להוכיח ברש"י שבשר חיה ועוף מדרבנן כדעת **הרא"ש** ולא מדאורייתא **כתוס'**, מכך שרש"י שינה את הסדר שבמשנה, במשנה כתוב – "פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה"⁵, ורש"י כתב וגם הסביר בסדר הזה –עוף חיה וטמאה, כלומר שרש"י הסביר מהדרגה הקלה לחמורה, שעוף זה הכי פחות דומה לבהמה טהורה, ובהמה טמאה הכי קרובה לבהמה טהורה⁶, ואם בבהמה טמאה ת"ק היתר, כ"ש שיתיר בעוף בבישול והנאה, וכן דייק מר"ע ש'חיה ועוף אינם מן התורה' והם פחותי דרגה מבהמה טמאה, ואם בבהמה טמאה היתר כ"ש שיתיר בעוף.

ואם ההוכחה שכתבנו למעלה נכונה אז אדרבא מכאן יש ראייה נגד **החת"ס**, שרש"י אומר שדווקא ר"ע החולק את"ק סובר שבהמה טמאה עדיפה מעוף, אבל ת"ק לא ס"ל הכי ויאסור בעוף בחלב.

האם חייב להמתין שש שעות שלמות בין בשר לחלב

ר' מיכאל הילוליאן

פנית ההלכה

דעת **מו"ר הגר"א נבנצל שליט"א** שניתן לכתחילה לשמור חמש שעות וקצת (ואפילו לא רוב שעה שישית) ונראה שעפ"ז מנהג ישיבתנו הקדושה.

מִרְן **הרב עובדיה יוסף** זצ"ל בשו"ת יביע אומר (ח"ג יו"ד ס"ג אות ט) פסק להקל ברוב שעה שישית (קצת יותר מחמש וחצי שעות) במקרי צורך כמו בחדרי אוכל בבתי מלון שאדם מפסיד ארוחה, או במקרה כמו בישיבה שלנו, דבר זה מדויק מלשון הרמב"ם שכתב שצריך להמתין "כמו" שש שעות, משמע שלא חייב מלאות אלא מספיק ברוב שעה שישית וכן גם משמע מלשונו של המאירי.

מִרְן **הרב מרדכי אליהו** זצ"ל ענה (שו"ת הרב הראשי עמ' 400) לתלמיד ישיבה ששאל אותו שבישיבתו נוהגים תוך רוב שעה שישית לאכול חלב ואם לא יעמוד בסדרי הישיבה יצטרך להשלים את הסעודה בזמן הסדרים חז' יגרום לו הרבה בעיות וביטול תורה וכיו"ב. לענין דינא הרב ענה לו שלא יאכל בתוך שעה שישית אלא ימתין עד שיעברו שש שעות ורק אז יאכל חלב (מקורו מדברי מִרְן החיד"א), אף שזה יגרום לו בעיה ועיכוב בלימוד בסדר הבא. גם אם אנו לא פוסקים כדעת הרב אליהו שכתב להחמיר שש שעות מליאות אפשר ללמוד מתשובתו הרבה מוסר לדרך לימוד בישיבה - הרב אליהו כתב שם בהמשך התשובה שכך נהפכים להיות תלמידי חכמים גדולים - שאף שהדבר גורם ביטול תורה וטורדה, אם אתה סובר שכך ההלכה – כן תעשה! שעם כל השיבושים ממשיכים ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

כידוע, זמני הארוחות בישיבתנו הקדושה, ע"פ פסק רבותינו הקדושים, הם שבין הארוחה הבשרית (צהריים) לחלבית (ערב) זמן ההמתנה הוא פחות משש שעות, נברר בשורות הקרובות את המקור לכך.

בסוגיית בשר בחלב (שרבים מבני הישיבה עוסקים בה) הגמ' בחולין (קהא), מביאה את דברי מר עוקבא שאומר שהוא לא כמו אביו, שאביו היה ממתין בין בשר לחלב יום שלם ואילו הוא בסעודה שאכל בה בשר לא אכל חלב, ורק בסעודה לאחר מכן אכל חלב.

רבו הנקודות והטעמים בסוגיה זו ואין כאן המקום להאריך, אך רק נציג את שיטות הראשונים המרכזיות המפרשות ומסבירות את הכוונה מהי ההמתנה בין סעודה לסעודה. לדעת התוס' שמיד לאחר הבשר אפשר לברך ברכת המזון ולאכול חלב. שיטת ר"ת שצריך להמתין שעה אחת וכך הביא הרמ"א ביו"ד סימן פט. הרמב"ם פסק שההמתנה בין בשר לחלב היא "כמו" שש שעות וכך פסק השו"ע שצריך להמתין שש שעות (לגבי המנהג של המתנה בין בשר לחלב שלוש שעות, דין זה עומד בפני עצמו והאחרונים מנסים להסביר מהו המקור לשיטה זו).

גם לאשכנזים שיוצאים ביד רמ"א המנהג בא"י להחמיר להמתין שש שעות, הש"ך כתב שכל מי שיש שלו ריח תורה צריך להמתין שש שעות.

³ ובדעת **הגר"א** עצמו לא משמע שחלק לדינא על פסק הרמב"ם והמחבר, אלא רק שהוסיף מקור נוסף להקשות על מקורו של המ"מ לפסק הרמב"ם, ודלא כמובא בפסקי הגר"א (ע' שלמת אליהו), ונראה משום שסבר שאין בראיה מהמשנה בקיגא, ראייה חזקה יותר מאשר במשנה קגב.
⁴ בגמ' רב אשי העמידה כדעת ר"ע שעוף אסור מדרבנן, ותי' המ"מ שלבשל היינו לאכול ולישנא דקרא נקיט.

⁵ וצריך לעיין בלש' רש"י בדף קטזא, ד"ה 'ה קסבר ר"ע' ת"ל: "פרט לבהמה טמאה ולחיה ולעוף", מדוע כאן הפך את הסדר לגמרי.
⁶ וכן כתב בחידושי הרש"ש.

כד, א: ברח את אברהם בכל. כתב רש"י: "בכל עולה בגימטריא בן". עיי' מסכת ב"ב (טז:) ריבוי דעות בזה, ושתי דעות מתוכן סוברות ש"בכל" הכוונה שבירכו בבת. וקשה לי, מדוע רש"י פירש דווקא כמו הדעה שמדובר בבן ולא עכ"פ כשתי הדעות הסוברות שבירכו בבת? ובפשטות י"ל הואיל וע"י פירוש זה מתבאר הסמיכות לשליחת אליעזר, וכמו שמפרש רש"י, "ומאחר שהיה לו בן היה צריך להשיאו אשה". אך ק"ק למפרשים ש"בכל" זו בת - מדוע הסמיכות לשליחת אליעזר? ומצאתי בתפארת יהונתן [לרבינו יהונתן אייבשיץ כדא], שתייר על פי הדין שהאב קודם לבנו לעניין נישואין, ואם כן יש להקשות מדוע שלח אברהם את אליעזר למצוא אשה לבנו ולא שלחו להביא אשה לעצמו לאחר מות שרה? אלא בהכרח משום שהיתה לו בת וכבר קיים מצוות פריה ורביה, חהו סמיכות הפסוקים.

כד, כא: משתאה. כתב רש"י: "משתונם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח. אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו" עכ"ל. וקשה לי שהרי רש"י בפס' כג כתב שנתן לה את הצמידים לפני ששאל אותה מה השם שלה לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח דרכו [חו הסיבה שכשסיפר המעשה ללבן ובתואל אמר להם ששאלה קודם שנתנה שלא יתפסוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת ואיך יודע מי היא (רש"י להלן פס' מז')]. ועוד, שהרי לפני כן התנה סימן ואמר 'אותה הוכחת' ופירש"י ראוייה היא לו... וכדי להיכנס בביתו של אברהם, וכן ראה שהמים עלו לקראתה. ואם כן מדוע לא היה בטוח שהיא ממשפחת אברהם. **והרב נבנצל** ענה לי שלפני שגמרה להשקות עדיין היה משתאה אך משגמרה להשקות היה בטוח שהיא מבית אברהם ושינה מדיבורו להלן כדי שלא יחשדוהו אבל לעולם ידע. ועוד חשבתי לומר, כמ"ש רש"י שראה שדיבורו קרוב להצליח וראה שגומלת חסדים ושהמים עלו לה וכדאית להיות מבית אברהם ולעולם לא היה בטוח שהיא ממשפחתו, ומ"ש רש"י כאן שהיה בטוח הכוונה שהיה סמוך ובטוח בזכותו של אברהם שהצליח ה' דרכו על סמך כל הסימנים הללו ומצד זכותו של אברהם לא חש לתת לה הצמידים. ואף אם לא היתה ממשפחת אברהם מה בכך שהרי נתן לה הצמידים חלף עבודתה שהשקתה את גמליו. וכן מדוקדק ברש"י.

כד, מט: על ימין. כתב רש"י: "מבנות ישמעאל" עכ"ל. וקשה לי מרש"י לעיל (כד, ח) שכתב שאם לא ישא את רבקה יקח לו מבנות ענר אשכול וממרא ומדוע כאן כותב מבנות ישמעאל או לוט? (ושללתי זאת לגר"א **נבנצל** אמר שכבר כמה שנים זה קשה לו). אך מ"מ חשבתי לתרץ לענ"ד שאליעזר הוא עבד טוב וחכם, ועל כן הציג ללבן ולבתואל את יצחק באופן כזה שיש רבים מבני ישמעאל ולוט החפצים להינשא לו ולהיות קרובים לאברהם, ובזה אף הם יחפצו להציע לו את רבקה, אך באמת מצד אברהם לא רצה אלא מבנות ענר אשכול וממרא שהיו בעלי בריתו ולא מבנות ישמעאל ולוט, והראיה לזה שהרי אברהם התרחק מלוט כדאמר רש"י לעיל (כ, א). ולאחר שתיירצתי מצאתי כע"ז בס' מזר הקודש (הביאו בעץ יוסף על ב"ר) ע"ש. ועוד מצאתי ברמב"ן לעיל (כד, ח) שגורס בשם המדרש שאברהם אמר לו **לא** לקחת מבנות ענר אשכול וממרא אע"פ שהם בעלי בריתו וכ"ש שאר הכנעניים, ושיחרה בהם וילך לו אל ישמעאל או לוט, ולפי"ז תתורץ קושייתנו.

ולסיום, **לבל"ח חים** שבינינו, אמר לי **הרב נבנצל** בבדיחותא, שלבן ובתואל אמרו "מה יצא הדבר" כי הם קמצנים, ורצו לחסוך את דמי השדכנות שמגיע לאליעזר, ולכן אמרו שלא אליעזר גרם לשידוך אלא ה'! [אמנם עיי' בגמ' מ"ק יח:].

הרב רחמים חי חויתה הכהן (תרס"א – תשי"ט (1901-1959 למניינם)) נולד בג'רבה, תוניס. ייחוסו מגיע עד לעזרא הסופר.

בצעירותו למד מפי החכם ידידו הכהן שהיה 'רב רבנן' בג'רבה, ובהיותו בן חמש עשרה שנים בלבד, הצטרף לשיעור ההוראה של חכם כלפון משה הכהן. לאחר נישואיו, התמנה לסופר בית הדין, עד אשר נקרא אף הוא ללמד ילדי ישראל, על ידי חכם רפאל מאזוז. הוא התגלה לא רק כלמדן עצום, אלא גם כפדגוג אמן בעל כשרון פורה בחינוך התלמידים, והקניית הלימוד בצורה מועילה ונעימה. בניו נפטרו בעודם עוללים, והוא שמח בבנותיו ובתלמידיו, שהיו כבניו ממש, והיה מרעיף עליהם אהבת אב לבנו.

בשנת תש"י נתמנה לראש אבות בתי הדין של ג'רבה, ובשנת תשי"ד עלה לארץ וכיהן כרב המושב ברכיה. חכם רחמים חי חויתה הכהן פרסם מספר רב של ספרים: שו"ת 'שמחת כהן' - על ארבעת חלקי השולחן ערוך; 'מגיד דבריו ליעקב' - על הגדה של פסח; 'מנחת כהן' - על התורה; 'מנחת ערב' - מוסרים ומעשיות על התורה; 'פרי הכוונה' ג' חלקים - חידושים על התלמוד בבלי; 'תוקפו של נס' - פירוש על מגילת אסתר.

בכתיבת חידושי תורה ראה חשיבות גדולה, **והיה מעודד את כל תלמידיו לכתוב מדי יום דף חידושי התורה שהתחדש להם באותו היום**. וכדי לא לדלג על אף יום, המליץ להם לכתוב בראש הדף את התאריך המדויק! בעיני רבי רחמים הייתה מכסה זו כחוב קדוש, ומדי פעם היו שומעים התלמידים ממנו את המשפט הבא: "יום שלא הספקת לכתוב בו חידושים, הרי זה חוב שעליך להשלימו למחר!"

לא פעם, נוקט היה רבי רחמים שיטות מאתגרות, כדי לגרות בהם את החשק של תלמידיו לחדש ולכתוב. כך למשל, היה מציג בשיעור קושיא על רש"י או על התוספות, ונותן לתלמידים מספר דקות למחשבה, כשהוא דוחק בהם: 'בא נראה מי ימצא היום את המטמון'... מי שהצליח להגיע לתירוץ, מיד העלה הרב את דבריו על הכתב, ומי שהשכיל לכיין לדברי המפרשים, היה טופח על שכמו וקורא בקול: "אשריך שכיוונת לדעת הגאון פלוני!"

הוא טען כי כדי לגרום חשק לתלמיד, יש לעודדו לכתיבת חידושים, והיה נוהג לומר: "החידושים - הם הנשק שלי!" שכן על ידי שכותב את חידושו, מקבל שמחה וחשק בלימוד, להוסיף ללמוד ולחדש חידושים, בראותו את פרי עמלו.

וכאן המקום לצטט את אשר כתב רבי רחמים בעניין זה במכתבו למרן הגר"מ מאזוז שליט"א בהיותו נער: "יקרת מכתבך הנחמד בצירוף חידושי תורה קבלתי לנכון במועדו, וה' יודע כמה שמחתי בו כמוצא שלל רב, על שאתה שוקד על לימודך (בעה"ו) וכותב, שזה פרי הלימוד וכו' ולפלפל בדברי המפרשים ז"ל ולכתוב מה שמתחדש לך, **הוא החבר הגדול שלך**. תנסה בזה ותראה שלא תקוץ כלל וכלל בלימודך, כל זמן שאתה לומד ומחדש, כאדם המחפש בעפר הקרקע, וכפעם בפעם הוא מוצא מרגליות ומניח בחיקו, שלא יקוץ מזה כלל וכלל. זה בדוק ומנוסה אצלנו, כי הלימוד ומחדש וכותב אינו קץ כלל וכלל. ואדרבה הוא שמח מאוד בראותו כי פעם בפעם הוא מוצא איזה מרגלית יקרה ליישב דברי התוספות או דברי הרמב"ם וכיוצא. תנסה זה ותמצא כדברי, ולא יספיקך הזמן שיש לך, זה בניסיון אצלי, **כשאני לומד ומחדש וכותב תיכף השעון הוא מדלג משעה אל שעה, ולא ידעתי איך עבר כל כך זמן רב כזה**"

